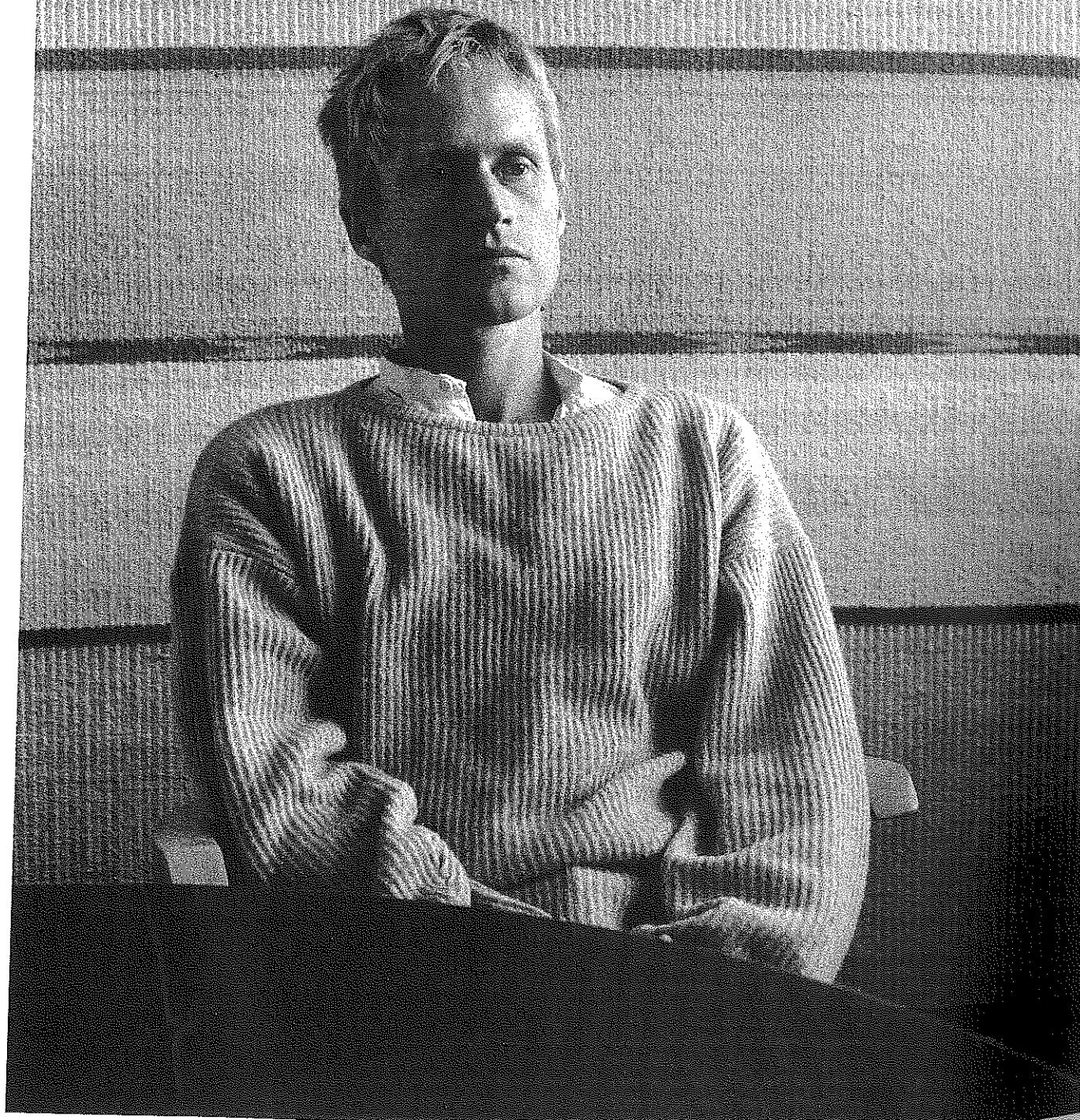

Vi kan ikke leve uden opmærksomhed

Mange far ar for livet
fordi voksne ikke forstår

Lærerne glemmer, hvor betydningsfulde de er. De er meget mere, end de selv tror.

– Da jeg var barn, drak vi lærerne, vi sugede dem ind i os. Nu hører jeg mine jævnaldrende venner, som er lærere, beklage sig over de økonomiske og politiske rammer, de arbejder under. Hører dem klage over, at der ikke er noget engagement. Der er ikke plads til initiativ, siger de. De opfatter skolesystemet som stift.

– Deres beklagelser virker grå, synes jeg. De glemmer, hvor vigtige funktioner de varetager.

– Når mine lærere stod ved tavlen, var det ikke så meget det, de sagde om deres fag, der var afgørende. Det var det at mærke dem. Deres måder, deres tøj, deres helhed. De var magten, varmen og straffen. De var helt afgørende.

– Jeg spørger mine venner, om de kan huske. Om de véd, hvilken enorm betydning de har for hvert enkelt barn.

Forfatteren Peter Høeg taler i ryk og med lange pauser. Nogle af ordene skal hentes langt nede. Fra koncentrationens og engagementets dybde.

De Måske Egnede handler om børnene og lærerne; derfor er det vigtigt at få sagt det rigtige til Folkeskolens læsere.

Bogen udkom den 1. oktober 1993. Den har ligget på Politikens bestsellerliste i mere end et år og er solgt til udgivelse i 16 lande.

De ikke-professionelle læsere

De Måske Egnede fik ikke kun rosede anmeldelser i Danmark, men Peter Høeg blandede sig aldrig i den diskussion, der fulgte dens udgivelse.

– Jeg var i udlandet et halvt års tid, og der var andre, der sagde det, jeg kunne have sagt.

– Jeg har en fornemmelse af, at de ikke-professionelle har læst den betydeligt bedre end de professionelle. De er blevet optaget af bogens principielle spørgsmål – forholdet mellem børn og tid, og mellem børn og magt. Om de evindelige vurderinger mellem voksne og børn, og om magtens sprog, der siver ind i barnets sprog og personlighed – og mindre af mine private forhold.

En indviklet bog

Peter Høeg opfatter selv De Måske Egnede som en ret indviklet bog.

Bogens jeg fortæller selv, at han er vokset op uden sprog. Og så lærer han sig et. Han lærer skolens sprog, taler ud gennem institutionens filter.

Han prøver at snakke ligesom skolelæ-

gen og læreren, for dog at have en identitet. Han taler som Bibelen for at have et eller andet fundament. Og han taler gaddens sprog, som er kammeraternes.

Ud gennem disse tre lag skinner drengens personlighed, og det fører så til det lidt underlige og ordfattige sprog med mange gentagelser. Et ord som »skadet« bruger han både om følgerne af fysisk vold og om alle grader af psykiske skader.

– Det er rigtigt, at han har få ord, siger Peter Høeg.

– Men jeg-personen siger noget dybt ved at bruge ordet »skadet«. Fordi det er det samme fænomen.

– Det var svært at konstruere dette kunstsprog, men jeg kan mærke, at lærerne fornemmer det. Ikke min arbejdsproces selvfølgelig, men hvad det er, der er sket med bogens person.

Undertrykker skolen

Et spørgsmål om skoler altid er undertrykkende, får Peter Høeg til at læne sig frem over bordet, men der kommer ikke noget svar. Han trækker sig bagud på stolen igen.

– Jeg har lavet en mulig verden i den bog, begynder han, men stopper så. Efter en koncentrationspause fortsætter talestrømmen:

– Det er et farligt skift fra at have skrevet bogen til pludselig at sige noget om en samfundsmæssig helhed. Jeg er ikke ekspert. Men jeg har boet forskellige steder i verden, også uden for Europa i lang tid, og jeg tror, at det danske skolesystem på en række områder er det bedste.

– Det, at det er småt, at der er nærhed, det gør, at den dybde, som findes i dansk kultur og i venskaber, genfindes i danske institutioner, lyder svaret.

Og han giver sine to børn i pant:

– Om nogle år skal de i skole, og jeg vil gøre mig umage med at vælge skolen, men jeg kommer til at sende dem af sted med stor fortrøstning.

– Men, fortsætter han – og holder så en ny pause, det er da muligt, at bogen fremstår som en undsigelse af alle institutioner. Måske er den det. Som forfatter ved man ikke så meget om, hvad det er, man skriver. Men det er ikke min holdning som privatperson.

– Bogens handling foregår i 70'ernes Danmark. Dengang fandtes der institutioner, som underviste og behandlede børn på måder, som rakte tilbage til forrige århundrede. Det håber jeg har ændret sig, men jeg kan ikke vide det med sikkerhed. Bogen beskriver noget, der, allerede mens det finder sted, er gammeldags.

Jeg fortryder

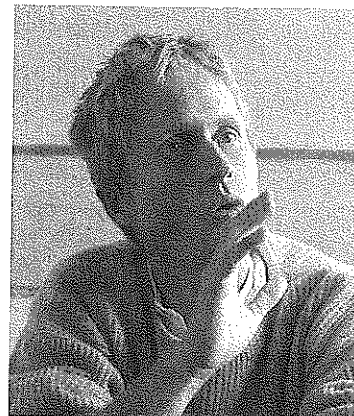
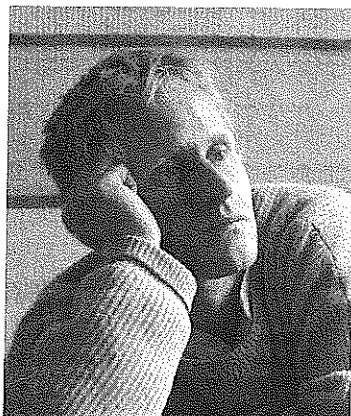
Biehl er ikke Bording

Bortset fra et par steder er alle personer og institutioner opfundet i De Måske Egnede, fortæller Peter Høeg.

I skildringen af hovedpersonen – og specielt i forhold til barnet og kvinden – ligger der selvbiografisk materiale. Og jeg har også forsøgt følelsesmæssigt at være mere oprigtig i denne bog end i nogen af de andre. Hvor jeg dér var optaget af at lære mig noget teknisk, så har jeg virkelig forsøgt at være oprigtig. Også helt ud, hvor det er ubehageligt. Men jeg har ikke tegnet et portræt af en enkelt person. Det er en del af bogens fiktion, at der er en given skole, men den findes kun i bogen. Fra Bording Friskole har jeg taget logoet, talerstolen og arkitekturen. Og så nogle anekdoter fra skolens liv, alle forfattere er jo nødt til at støtte sig til virkeligheden.

Men Biehl er ikke Bording, og Biehls skole har intet med Bording Friskole at gøre, som var en striks, men meget tryk og fin skole, da jeg gik der. Længere er den ikke.

– Jeg fortryder forbindelsen mellem Bording Friskole og De Måske Egnede, den afspejler ikke den følelse, jeg har.

Mange lærere vil sige, at der er forskel på dengang og nu. I dag skal skolen konkurrere med fjernsynet og alt muligt andet. Læreren er blevet meget mindre betydningsfuld.

– Jeg tvivler, svarer Peter Høeg uden tvivl i stemmeføringen.

– Der er en stærkere påvirkning i den person, du er i rum med. Fjernsynet kan ikke noget i forhold til virkelige mennesker. Jeg tror, at det er for defensivt at se skolen på den måde.

– Det, jeg led under i min skoletid, var de lærere, der havde indoptaget systemet i deres personlighed, så de kun gav kærlighed og varme til de elever, der var dygtige i den snævre boglige forstand.

– Det er svært at forklare, hvad det er, der sker med os, når vi dag ud og dag ind er sammen inden for en institutions rammer, men jeg har forsøgt at give en intuitiv beskrivelse i bogen. Mennesket bliver en maskindel – eller en repræsentant for et system – i stedet for at være sig selv. Der dannes nogle skjulte mønstre. Vi tænker ikke på, at de er der, de bliver selvfølgelig.

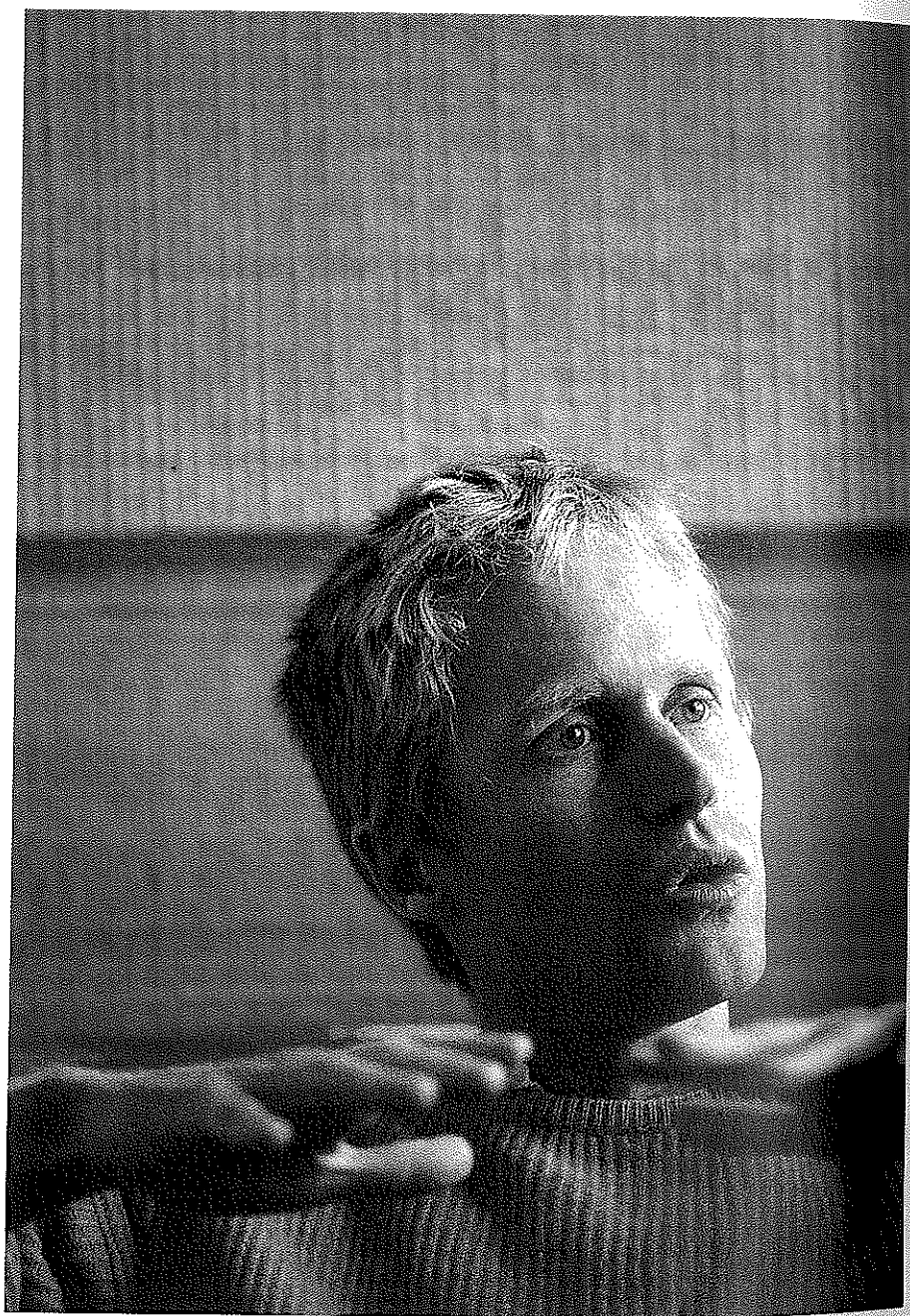
– Vores omgangsform indeholder en gensidig vurdering af hinanden hele tiden, og det er blevet så naturligt, at det aldrig bliver rigtigt debatteret.

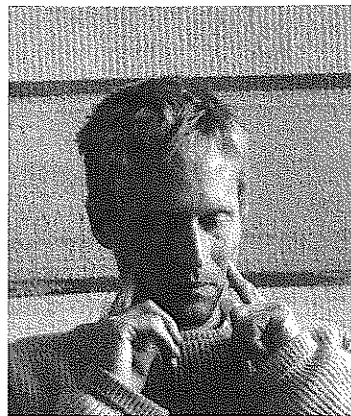
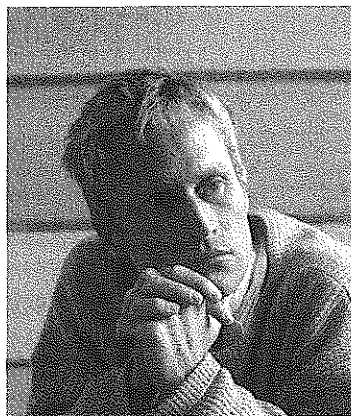
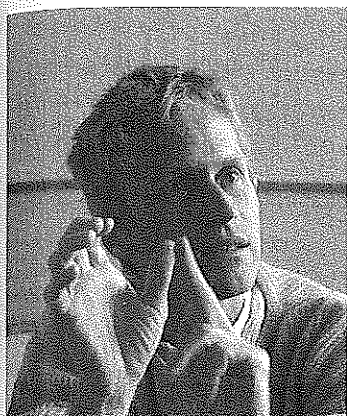
– Det blev berørt i *Folkeskolen*, da *De Måske Egnede* udkom, men ellers er der ikke mange andre steder, det er blevet taget op, og for mig er det måske det allervæsentligste i bogen.

Hvor er det flot

– Længe før de kommer i skole, begynder børn at lære, at den primære måde at være sammen med andre mennesker på er uafbrudt at skulle give eller få positive eller negative tilkendegivelser. I skolen bliver det sat i system i form af karakterer, det bygges ind i fagene og så videre. Og så ender det med, at man giver det videre til sine egne børn.

Hvorfor må forældre eller lærere ikke rose?

– Jeg siger ikke, at de ikke må, det ville jeg aldrig kunne. Jeg har ingen status som rådgiver og kan ikke få det, det kan slet ikke være en forfatters opgave. Men jeg har en slags følsomhed, som jeg forsøger at give stemme i bogen.

– Et barn gør noget, kommer med en tegning eller kravler op og råber »Se mig«. Og så svarer den voksne »Hvor er det flot, hvor er du højt oppe«. – Det bad barnet ikke om at få at vide. Børn er ikke født med et behov for at høre, om de er gode eller dårlige. De beder om opmærksomhed. Vi kan ikke leve uden opmærksomhed, det gælder enhver af os.

– Men i det øjeblik, man roser, sker der noget andet. Lad os sige, at jeg sidder og synger derhjemme, og du går forbi mig og siger: »Hvor synger du godt!«

– Det lyder positivt. Men næste gang du går forbi, vil der være en lille angst i mig for, at jeg nu ikke synger lige så godt. Angsten kan være så minimal, at jeg ikke mærker den. Men den er der. Og når det sker tusind gange om dagen, bygges den langsomt ind i personligheden. Så ender det med, at jeg ikke kan handle uden på forhånd at få accept udefra.

– Der kan sættes tal på matematikopgaver og sportspræstationer, men alle andre menneskeforhold, som er bare en anelse mere komplicerede, unddrager sig vurdering, sortering og karaktergivning.

Den udelte skole

– Min bog er blevet taget til indtægt for en delt skole, og intet kan være mere forkert.

– Jeg kan acceptere, at mennesker er forskellige. Men jeg ser ikke nogen grund til at acceptere, at forskelligheden institutionaliseres, altså at den understøttes i måden, man underviser på.

– Læreren har et ansvar for, at hver eneste individ får plads til at vokse, men

at dele og sortere er ikke at give plads. Min erfaring siger mig, at det ikke gør de gode endnu bedre. Det fører til, at de, der har det svært, får det endnu sværere.

– Når jeg tænker tilbage kan jeg ikke opfatte min skolegang alene som indlæring, for mig var den vel først og fremmest disciplinering. Jeg har aldrig lært noget i stabil, rutinemæssig undervisning. Jeg har lært i motiverede ryk.

– Jeg husker det som traumatisk, som syvårig at blive taget bort fra legen og sat i en skoleklasse. At sidde klokken otte på række med ryggen til de fleste andre børn og se på en voksen, og så sidde sådan i fem timer. Bare den fysiske fornemmelse var forfærdelig. Det første, jeg overhovedet husker fra min skoletid, var forsøget på at få stolen til at blive kropslig, for stolen er død. Hvordan vipper man? Og gør man det, får man ballade.

– Det varede mange år, før det føltes rigtigt. Nej, det er aldrig kommet til at føles rigtigt. Jeg har gået 25 år i skole. Jeg har passeret gennem systemet uden nogen sinde at kunne acceptere det forhold mellem kropslig stilstand og koncentration, som der kræves fra 1. klasse, til man forlader universitet.

Men alligevel sidder du i dag og har overlevet. Du har succes – er en kendt forfatter. Er du undtagelsen, eller hvad er det, der gør, at børn kommer ud i den anden ende af systemet?

– Vi har talt om problemerne, svarer Peter Høeg efter en pause.

– Og det er vigtigt, fortsætter han.

– Men så glemmer man jo nemt det velfungerende, som også var der.

– Eller noget af det var der, retter Peter Høeg sig selv.

– Jeg husker også *trygheden* fra min skolegang. Det er for så vidt ikke så vigtigt, om en voksen er fuldstændig rimelig, jeg har lært meget af urimelige voksne. Det vigtigste er, at de er *tydelige*. Og den voksne kan godt være tydelig i sin autoritære holdning. Den farlige type er Fredhøj, viceinspektør Fredhøj fra De

Måske Egnede, som er stiltfærdig, forstår børnene og er dødsensfarlig. Den uklare type, som barnet ikke ved hvor står.

– De fleste af mine lærere var klare og professionelle. Der var en alvor omkring deres gerning, de gjorde noget vigtigt.

Og så var der nogle værdier. Fortællelæden og respekten for det lokale. Jeg blev opdraget med de klassiske fortællinger, med Bibelen, med nordisk og græsk mytologi som noget helt selvfølgelig. Jeg var aldrig blevet forfatter, hvis jeg ikke havde fået den ballast i skolen.

Ordstrømmen stopper et øjeblik før konklusionen:

– Og det er så mit svar på, hvorfor nogle børn kommer igennem.

Lærerne glemmer

– Men man får ar for livet, fordi voksne ikke forstår.

– Jeg blev slået en del, da jeg gik i skole, og jeg tror ikke, lærerne husker det som noget særligt. Jeg blev måske slået en gang om ugen. Lærerne vil måske kalde det symbolske afstraffelser, alligevel husker jeg det i dag – og kommer til at leve med det resten af mit liv.

– Ethvert normalt menneske kan miste selvkontrollen et øjeblik og i raseri stikke en øretæve. Det kan man klare. Men det var sjældent, at lærerne gik amok på den måde. Der var en forsinkelse mellem overtrædelsen og straffen. Jeg er sikker på, at lærerne har glemt det. At vente de sidste fem minutter af timen og bagefter fem minutter oppe på gangen. Hvad forskel gør det, vil de sikkert sige. Men det at vente, det at slaget kommer med koldt overlæg, at den personlige vrede har lagt sig og er afløst af noget andet, institutionsvrede, det var en forfærdelig oplevelse.

Lærerne glemmer, hvor betydningsfulde de er.

□